

POZNÁMKY K REALIZACI NĚKTERÝCH LENINOVÝCH MYŠLENEK O ROLNICKÉ OTÁZCE V POLITICE KSČ S PŘIHLÉDNUTÍM K VÝCHODNÍMU SLOVENSKU DO OSVOBOZENÍ 1945

S. HANZAL

V. I. Lenin... „Drobné rolnictvo se může zbavit útlaku kapitálu jen tehdy, když se přimkne k dělnickému hnutí, když mu bude pomáhat v jeho boji za socialistické zřízení, za to, aby se půda, jako i ostatní výrobní prostředky (továrny, závody, stroje atd.) staly společenským vlastnictvím ...“ (1901)

Otázka svazku dělnické třídy s pracujícím rolnictvem má v teorii marxismu-leninismu i v revoluční praxi komunistických a dělnických stran významné místo. Je neoddelitelnou součástí marx-leninského učení o dobytí politické moci dělnickou třídou i o jejím upevňování formou diktatury proletariátu pro všestranný úspěch socialistické revoluce. V základních črtách se k ní vyjádřili již Karel Marx a Bedřich Engels. Kompletní rozpracování se jí dostalo v projevech, referátech, článcích, studiích, rezolucích a základních pracích V. I. Lenina.

Lenin, tento velký vědec, revolucionář a státník, v nich na základě analýzy třídní struktury rolnictva a jeho postavení v různých kapitalistických zemích, vyjádřil pomocí marxistické teorie nejen zájmy rolnických mas, ale také tvůrčí přístup k řešení složitých úkolů agrární politiky. Mají tudíž význam světový i pro Rusko. Není proto náhodou, že jedním z prvních dekretů sovětské vlády byl Dekret o půdě ... „Jím mělo rolnictvo získat pevnou jistotu, že na vesnici není statkářů, že si rolníci mají sami řešit všechny otázky, že si mají uspořádat svůj život“ (Lenin 1917.)

A tak teoretické i praktické zkušenosti V. I. Lenina, komunistické strany v agrární politice umožnily, že také Komunistická internacionála a její jednotlivé sekce začaly opouštět ideové oportunistické dědictví v této problematice.

Proto rovněž Komunistická strana Československa od svého založení musela agrární a rolnické otázky postupně zajišťovat správné místo ve své teorii i v praktické činnosti zvolením nové strategie a taktiky, měla-li plnit úlohu marx-leninského politického předvoje československé dělnické třídy. Úkol to nebyl lehký, když její pozice mezi rolnictvem zpočátku byly slabé celostátně, z čehož logicky vyplývá, že východní Slovensko nečinilo výjimku.

ŘEŠENÍ ROLNICKÉ OTÁZKY V ČSR

Od vzniku Československé republiky byla v zemědělství východního Slovenska vleklá agrární krize, prohlubovaná jednak světovou agrární krizí z konce roku 1920, jednak velmi omezeným rámcem pozemkové držby, do kterého zdejší vysoká populace vtěsňovala stále větší počet členů rolnických rodin. Přehledný obraz nám poskytnou tab. I a II, zpracované ze dvou odlišných stanovisek.

Podle statistiky z r. 1895, jak ji uvedl K u b e c (1930), která v pozdějších letech do první pozemkové reformy z r. 1919 nezaznamenala žádné větší změny, připadalo v župách slovenských a karpatorských na počet zemědělských závodů množství půdy uvedené v tab. I. Je však třeba konstatovat, že jde o statistiku vypracovanou na buržoazních principech.

Naproti tomu H u s á k (1948) na základě marxistického hlediska, za nejbezpečnější hranici při rozdělení rolnických podniků na skupiny považoval skutečnost, kdo vykonával fyzickou práci.

Dostal tak tři kategorie rolnictva, přičemž v porovnání s odbornou literaturou domácí a zahraniční, hranice uvedených kategorií ve středoevropském prostoru, byly takřka shodné (tab. II). Vyjdeme-li z uvedených údajů, vidíme, že tyto tři kategorie měly svůj význam pro řešení rolnické otázky. Podle H u s á k a si další pozornost ještě zaslouhuje kategorie nejnižší. Dělení, jak bylo uvedeno v tab. I, krylo zájmy buržoazie. Snahou slovenského pracujícího rolnictva bylo proto odstranění této nezdravé převahy velkostatků, jejichž vlastníky byli většinou cizinci, nad středními a malými hospodářstvími, která vlastnil slovenský rolnický lid.

Společný stát Čechů a Slováků chtěl řešit tento problém. Mezi jeho prvními zákony najdeme tudíž zákon č. 32 o obstarání velkostatků z 9. 11. 1918, (Sb. zákonů a nařízení státu československého 1918, částka V.) zákon č. 64 o mimořádných přechodných ustanoveních na Slovensku z 10. 12. 1918, (Sb. zákonů a nařízení státu československého 1918, částka XIII.) zákon č. 215 o zabránění velkého majetku pozemkového ze 16. 4. 1919 (Sb. zákonů a nařízení státu československého 1919, částka XLIII.) a zákon přidělový č. 81 z 20. 1. 1920 (Sb. zákonů a nařízení státu československého 1920, částka XVI). Jejich realizace byla však následkem složitých politických poměrů nedůsledná. Trvala téměř 20 let a uspokojila jen agrární buržoazii.

I. Přehled výměry zemědělských závodů z r. 1895 (K u b e c 1930). — Survey of the acreage of agricultural enterprises in 1895 (K u b e c 1930)

Počet a druh závodů	Vlastnilo půdu v k. j.	Celkem v k. j.
281 773 (51,8 %) trpasličích	do 5	512 943 (05,82 %)
207 059 (38,2 %) malých	5 — 20	2 105 160 (23,76 %)
50 843 (09,3 %) středních	20 — 200	1 943 958 (21,95 %)
2 524 (00,5 %) velkých	200 — 1000	1 139 930 (12,87 %)
935 (00,2 %) velkých	od 1000	3 151 881 (35,60 %)

ŘEŠENÍ ROLNICKÉ OTÁZKY NA SLOVENSKU

Zánikem ČSR a vytvořením Slovenské republiky pozice její vesnické buržoazie dále zesílily. Dne 24. 4. 1939 sice vláda přijala nařízení č. 73 o politických zbohatlících (Slovenský zákoník 1939, částka 17) a jmenovala pětičlennou komisi, která předvolala asi 250 osob, zvláště zbytkové statkáře, ovšem k podstatným změnám nedošlo. Po celou dobu trvání tzv. Slovenského státu bylo totiž vyvlastněno jen 1050 ha půdy, která byla přidělena 187 zájemcům, ponějvíce z řad arizátorů a gardistů (P l e v z a a kol. 1961). Stejně tak tomu bylo i se zákonem o nové pozemkové reformě č. 46, který přijal 22. 2. 1940 sněm Slovenské republiky. (Slovenský zákoník 1940, částka 10.) Ministr hospodářství Medrický tehdy sliboval spravedlivou křesťanskou pozemkovou reformu, při které bude rozděleno 1 619 000 ha půdy. Ve skutečnosti se stal jediným zdrojem pouze židovský zemědělský majetek o celkové výměře 101 410 ha, z kterého drobní uchazeči dostali jen 17 680 ha. Zbytek byl skrytý rozdělen přívržencům režimu.

Židovský zemědělský majetek zahrnoval však mimo půdu, hospodářské budovy, zařízení i zemědělskopřemyslové podniky, jako mlýny, lihovary, pivovary, mlékárny, cukrovary, pily, a tak šlo o fašistické zásahy do majetkových práv z důvodů rasových a nebylo by správné hovořit o pozemkové reformě. Vždyť půda Němců stejně jako maďarských velmožů Forgáche, Andrásyho, Ghilányho, Esterházyho, Zichy, Ujházyho apod. zůstala nedotknuta. Nestalo se tak, protože klerofašisté Tiso, Tuka, Mach byli nejen ve službách Hitlera, ale i ve spolenectví s Horthyovým politickým režimem. Tyto skutečnosti vysvětlují, proč tzv. Slovenský stát dovolil některým maďarským magnátům, např. baronovi Waldbotovi a jeho manželce, mít rozsáhlé pozemky na východním Slovensku v okolí Slance, Kamenice, na katastrech obcí Svinice, Bidovce a hospodařit na čistě slovenské půdě, z které celý výnos odváželi do Maďarska. Nemohli tak také učinit proto, že sami okupovali velkostatky na Slovensku, navzájem se jimi obdarovávali anebo si je vyměňovali s Maďary. Např. dr. Đurčanský, ministr zahraničních věcí Slovenské republiky, si vymohl výměnu majetku v Kazdich na území okupovaném tehdy Maďarskem za statek v Neverich na Slovensku. Ne-přišel tudíž o svoje hospodářství jako se tak stalo stovkám slovenských rolníků.

Obdobně tomu bylo i v dalších případech politických činitelů a prominentů klerofašistického Slovenského státu. Lidé tohoto druhu nemohli nikdy hájit zájmy slovenského pracujícího rolnictva. Obávali se, aby snad jednou požadavky slovenských rolníků na vyvlastnění půdy nebyly vzneseny také proti nim samým.

V důsledku takto provedených pozemkových reforem zůstaly i za tzv. Slovenského státu zachovány velkostatky cizinců nejen s rozlohou 150—250 ha, ale dokonce s výměrou 500—1000 ha a slovenské rolnictvo bylo utěšováno novými sliby o rozdělení půdy (tab. IV).

Na východním Slovensku do r. 1945 pracovalo v zemědělství vyznačujícím se značnými pozůstatky feudálních a polofeudálních vztahů se všemi důsledky více než 70 % z 800 000 veškerého obyvatelstva. Přitom musíme poznamenat, že přes 65 % rolnických usedlostí nepřesahujících výměru 5 ha, vlastnilo jen 12,5 % půdy. Katastrofální stav byl především ve skupině vlastníků do 2 ha, kterých bylo víc než 171 000. Závody nad 20 ha tvořily necelá 4 % zemědělských hospodářství, ale vlastnily přes 60 % veškeré půdy (písemnosti Povereníctva SNR, 1945).

Z uvedeného přehledu o pozicích jednotlivých vrstev zemědělského obyvatelstva můžeme vyvodit základní rys třídní struktury východoslovenské vesnice za tzv. Slovenského státu. Byl jím velký počet parcelových hospodářství, domkářů a drobných zemědělců. Ovšem na druhé straně zase tato skutečnost byla pozitivním přínosem pro práci Komunistické strany Slovenska při vytváření svazku dělníků a rolníků v průběhu národně osvobozovacího boje i v příštím období.

KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA A ROLNICKÁ OTÁZKA

V počátečním období činnosti KSČ dělnicko-rolnický svazek v podstatě neexistoval. Příčiny tohoto stavu byly různé. Předně spočívaly v ideologické neujasněnosti, v řadě nesprávných teorií a praktik zastávaných samotnou komunistickou stranou. Spojenectví se jednoduše podceňovalo. Avšak pronikání finančního kapitálu na východoslovenskou vesnici, které způsobovalo další diferenciaci rolnictva a zesilovalo nespokojenost zvláště vesnické chudiny, vytvářelo objektivní podmínky k jeho vzniku. „...Dediny mají tiež svoju buržoáziu, stredniakov, dedinskú chudobu, proletárov v pravom slova zmysle. Ba či nie táto dedinská chudoba tvorí veľkú prevážnú väčšinu z toho, čo zadubený mešťiak volá sedliakom?“ (Pravda chudoby 1922.)

Tudíž sama společenská praxe stavěla na pořad dne nutnost probojování správného poměru dělnické třídy k rolnictvu, vypracování konkrétního programu práce mezi rolnictvem, stanovení cíle a forem boje za tento svazek. Dělnicko-rolnický svazek není jen výsledkem objektivního společenského vývoje kapitalismu, nevzniká živelně, automaticky. K jeho vytvoření je potřeba především cílevědomé práce marxistické strany.

Pouhé dogmatické přebírání zkušeností z Maďarské komuny nebylo v žádném případě ku prospěchu Slovenské republiky rad. Naopak nerealizováním Leninových myšlenek o spojení proletariátu, byla dána domácí i zahraniční reakci možnost snadnějšího rozvrácení jednoty mezi pracujícími, kteří se snáze stali zranitelnými v mocenském postavení.

I když počáteční období bylo v práci KSČ poznamenáno mnohými teoretickými a praktickými nedostatky, které se také staly předmětem rokování III. kongresu Komunistické internacionály v r. 1921, musíme na druhé straně uznat, že Komunistická strana Československa byla jedinou politickou stranou, která začala boj za zlepšení života pracujícího rolnictva, za jeho konečné osvobození od kapitalistického vykořisťování.

Palčivou otázkou nadále zůstala nespravedlnost v první pozemkové reformě. KSČ se proto také na východním Slovensku zaměřila na její kritizování v denním tisku v „Pravde chudoby“, na letáčích, členských schůzích a župních konferencích. Jejich program takřka jednoznačně nastoloval nejpalčivější problémy doby — nezaměstnanost, zatížení rolnictva

II. Kategorie rolnictva s výměrou půdy podle Husáka (1948). — Categories of farmers with the acreage of land according to Husák (1948)

Podniky v ha	Rozsah v k. j.
do 5	cca 8,5
od 5 do 20	8,5—34,5
nad 20	nad 34,5

daněmi, vysokým nájemným za půdu a požadavky na spravedlivou pozemkovou reformu.

Obrat v určení správné strategie a taktiky v agrární politice ve smyslu myšlenek V. I. Lenina nastolil II., V. a posléze VI. sjezd KSC, který také přijal vůbec první agrární program. Vycházel z praktických zkušeností KSSS, získaných ve třech etapách revoluce a z teoretických závěrů formulovaných V. I. Leninem pro druhý sjezd Komunistické internacionály v dokumentu „Původní náčrt tezí o agrární otázce“ (Lenin 1920), kde podrobně rozvedl všechny body související s touto problematikou. To znamená vedoucí úlohu komunistické strany, její postup při získávání spojení proletariátu — pracující a vykořisťované rolnické masy. Charakterizoval a diferencoval vesnické obyvatelstvo do tří skupin, které tvoří ve všech kapitalistických zemích většinu. Objasnil nejen znaky středních rolníků, ale i kapitalistických podnikatelů v zemědělství. Osvětlil postup práce s jednotlivými skupinami, způsob hospodaření na zkonfiskované půdě, otázku inventáře atd.

Agrární program, který komunistická strana přijala, byl též tvůrčím způsobem aplikován na podmínky Československa. Proto byl ovlivněn řadou politických a ekonomických činitelů, mezi které patřily takové faktory jako např. třídní struktura vesnice nebo vliv československých buržoazních politických stran na rolnictvo. KSC, která tehdy současně hledala východisko z hospodářské krize v Československu, s plnou rozhodností konstatovala, že toto spočívá v každodenním boji dělnické třídy, která se musí spojit se základní masou pracujícího rolnictva za diktaturu proletariátu. Tedy boj za denní hospodářské požadavky dělnictva bylo třeba spojovat s finálním politickým bojem za novou ČSR, která by také rolnictvu splnila jeho požadavky.

O tom, že KSC v následujících letech vedla správnou agrární politiku proti statkářskému útlaku, svědčí nespočetné boje, které organizovala. Např. proti exekucím rolnických usedlostí, stávky, vzpoury zemědělských dělníků a maloroľníků jako v Čertižném a Habure na východním Slovensku v r. 1935.

Politika pevného svazku dělníků s rolnickým lidem se rovněž projevila v plánu hospodářského, sociálního a kulturního povznesení Slovenska, přijatém na celoslovenské konferenci komunistické strany v Banské Bystrici 1937. Konečně se stala základem široké národní fronty v protifašistickém boji za úplně nový, československý, lidově demokratický stát, který by opravdu dal půdu rolníkům.

K praktickému prosazování zásady, že „půda patří těm, kdo na ní pracují“ se přistupovalo již v průběhu osvobození východního Slovenska hnutím rolníků,

III. Přehled o rozdělení zemědělské půdy na Slovensku podle sčítání z r. 1930 (F a l ě a n 1958). — Survey of the division of agricultural land in Slovakia, according to the census of the year 1930 (F a l ě a n 1958)

Velikostní skupina v ha	Zemědělská půda v 1000 ha	Zemědělská půda v %	Na 1 závod připadá v ha	
			zemědělské půdy	lesní půdy
do 2	165,2	6,7	0,92	0,16
2— 5	431,6	17,4	3,39	0,41
5— 10	651,7	26,4	7,10	0,72
10— 20	517,6	20,9	13,39	1,96
20—100	342,5	13,9	36,60	26,10
nad 100	363,8	14,7	252,50	345,00

kteří spolu s revolučními národními výbory začali bezprostředně realizovat program KSC a urychlili tak vydání nařízení Předsednictva SNR č. 4 dne 27. 2. 1945. Toto hnutí se vyznačovalo dvěma směry:

1. V jednom byla snaha po konfiskování půdy Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel slovenského národa bez náhrady a její spravedlivé rozdělení bezzemkům a malým rolníkům, rolnickými komisemi vytvořenými z vesnické chudiny tak, aby celková výměra půdy nepřesahovala 10 ha orné nebo 13 ha zemědělské půdy včetně té, kterou již rolník vlastnil. Současně byla sledována vnitřní kolonizace, aby nedošlo k nacionalizaci půdy apod.

2. V druhém se projevovala snaha po všeobecné pozemkové reformě, zvláště hlasitá v těch obcích, kde nebyl zemědělský majetek Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel slovenského národa, ale zato tam měla rozsáhlé pozemkové vlastnictví slovenská nekolaborující agrární buržoazie, církev a kláštery. Např. v okrese Moldava nad Bodvou řád premonstrátů na katastrálním území Jasov, Debraď, Nováčany, Hačava vlastnil 6749 ha půdy, z toho 425 ha zemědělské. Tentýž řád v okrese Kráľovský Chlmec na katastrálním území obce Leles vlastnil 2066 ha půdy, z toho 1063 ha zemědělské. Rožnavské římskokatolické biskupství v obci Drienovec vlastnilo 1279 ha půdy, z toho 383 ha zemědělské. V okrese Košice vlastnilo římskokatolické biskupství v obci Svätá Mária 559 ha zemědělské a lesní půdy, spišské biskupství v obci Malá Ida 581 ha půdy, z toho 115 ha zemědělské a ostrihomský seminář v obci Opátska a Byster 660 ha lesní půdy (pisemnosti Povereníctva SNR 1945).

Je však třeba poznamenat, že tento druhý proud hnutí se stal ještě silnějším později po vydání nařízení Předsednictva SNR r. 4./1945, když již v některých oblastech východního Slovenska se konfiskace a rozdělení zemědělského majetku ve smyslu nařízení chýlily ke konci. Nemůžeme ovšem opomenout, že podpory těmto požadavkům za generální pozemkovou reformu se dostalo již na V. ÚV KSS a podporovalo je i pozdější vedení strany, že je ovlivňovaly procesy všeobecné pozemkové reformy např. v sousedním Polsku, Zakarpatské Ukrajině, Bulharsku, Jugoslávii, jako i sama skutečnost, že rozhodující část konfiskované půdy cca 80 %, se nacházela v jižním slovenském pohraničí. Od poloviny května tomu např. bylo v obcích okresu Michalovce Dlhé Klčovo, Žbince, Tarnava (dnes Trnava pri Laborci), kde vesnický lid vedený KSS důrazně žádal, aby se přikročilo k úplné pozemkové reformě, tedy i k parcelaci těch velkostatků, které pod dosavadní konfiskační nařízení nespadaly (Východoslovenská Pravda 1945).

IV. Přehled o jednotlivých kategoriích podniků na území tzv. Slovenského státu podle neoficiálního odhadu (Pavlík 1940). — Survey of different categories of enterprises in the territory of the so-called Slovak State, according to an informal estimation (Pavlík 1940)

Výměra v ha	Počet podniků		Veškeré půdy		Zemědělské půdy		Na 1 podnik průměrně veškeré půdy v ha
	v ha	v %	absolutně v ha	v %	absolutně v ha	v %	
od 0— 1	68 474	20,29	34 090	0,94	30 238	1,41	0,50
1— 5	153 032	45,34	412 473	11,40	386 487	18,01	2,70
5— 20	103 923	30,79	940 403	26,00	867 051	40,41	9,12
20— 50	7 114	2,11	202 348	5,59	167 334	7,80	27,30
50—100	1 717	0,51	122 518	3,39	82 945	3,87	71,36
nad 100	3 228	0,96	1 904 800	52,68	611 411	28,50	
Celkem	337 488	100	3 616 632	100	2 145 446	100	10,72

Podobné stanovisko zaujali též deputátníci a chudí rolníci od Stropkova a Vranova, kteří se domáhali zákonného ustanovení, aby se velkostatkářům jakéhokoliv původu a minulosti dovolilo ponechat nejvíce 30 ha pozemků (Východoslovenská Pravda 1945). Tyto požadavky v té době nemohly být ještě realizovány. Nařízení Předsednictva SNR č. 4/1945 totiž neznamenalo komplexní řešení pozemkové otázky. Bylo jen jeho prvou částí, která byla motivována především příčinami politickými a národními. Ovšem právě proto, že asi 80 % velkostatkářské slovenské půdy, jejíž vlastníky byli Němci, Maďaři a přísluhovači fašismu jako Danihel, Polyák, Falath podléhalo konfiskaci, vyznívá již tato prvá část sociálně.

Také moskevské vedení KSC ještě před přijetím nařízení Předsednictva SNR č. 4/1945, zvažovalo tento druhý proud hnutí. Avšak pro nevyjasněnou situaci v Čechách se rozhodlo, že všeobecné řešení agrární otázky by bylo předčasné.

Jak je vidět, prolínalo se zde dvojí úsilí — komunistické strany, které k této otázce podávala promyšlený přístup a pracujícího rolnictva, jehož požadavky si vynucovaly životní podmínky.

V době osvobozování východního Slovenska se proto komunistická strana zaměřila na zkoncentrování úsilí vesnického lidu jen za vyvlastnění a rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel slovenského národa, kteří jak již jsme uvedli, byli také největšími vlastníky nejlepší slovenské půdy. V mnohých případech ji měli rozloženou v několika obcích. Hrabě Forgách např. vlastnil množství lesů a úrodné půdy v teritoriu od Blatenského potoka až po Herlany.

Rozhodnutí komunistické strany bylo správné. Mělo nejen výrazně národní a hluboce demokratický charakter, ale co víc, bylo velmi pohotové. V poměrně krátké době během ledna a února 1945 mnoho revolučních národních výborů, zvláště kde dobře pracovali komunisté, přistupovalo již k sepisování velkostatků podléhajících parcelaci.

V prešovském okrese jich bylo např. 17, v bardejovském velkostatek Němce Fickera v Šibe, v okrese Stará Lubovňa velkostatek hraběte Zámajského a pozemky zrádců, kteří utekli s Němci (písemnosti Povereníctva SNR 1945).

Současně byly vypracovány seznamy uchazečů o půdu z řad deputátníků, bezzemků, malých a středních rolníků s velkým počtem členů rodiny a přidělové plány.

Byly ovšem i takové případy, kdy se již přistupovalo k bezprostřednímu rozdělení půdy a to ještě před schválením nařízení Předsednictva SNR č. 4 z 27. 2. 1945. Dne 21. 1. 1945 např. partyzán ze Ždiaru v kežmarském okrese dostal ze sociálních důvodů hospodářství v Bušovcích po evakuované německé rodině. Tato skutečnost zaktivizovala další zájemce, takže 25. 1. 1954 bylo umístěno v obci Maldur uvedeného okresu, 34 rodin z takřka úplně vypálené obce Šembrovnou v okrese Stará Lubovňa. Perspektivně se mělo z této obce přestěhovat 160 rodin a to ještě do dvou dalších určených obcí — Lomničky a Toporce. Stejně tak z obce Pohorelé se mělo přestěhovat 130 rodin do Velké Lomnice a z obce Vyšné Lapše 60 rodin do Vrbova. Na příhodný okamžik parcelace německých velkostatků se čekalo v Huncovcích, ve Velké Lomnici, ve Strážkách nad Popradem, kde zároveň došlo k přestěhování deputátníků do slušných hospodářských bytů. Přes 1200 Němců totiž dobrovolně opustilo Kežmarok, Velkou Lomnici, Huncovce a jiné spišské obce (písemnosti Povereníctva SNR 1945).

Nebylo by ovšem správné vidět v případech, které jsme uvedli jen projevy svévole anebo dokonce vyrovnávání si osobních účtů. I když šlo o hnutí sledující v prvé řadě změnu postavení východoslovenského pracujícího rolnictva slovenských národností, přece jen se vyznačovalo jasnými politickými a ekonomickými

perspektivami opírající se o národní výbory a o autoritu komunistické strany.

V polovině února 1945 se konala konference konfiskačních komisí v okrese Michalovce, která se vyslovila za okamžité vyvlastnění půdy nepřátel bez náhrady a za její přidělení slovenskému lidu (písemnosti Povereníctva SNR 1945). Navazovala tak v jistém slova smyslu nejen na prvou schůzi okresního národního výboru v Michalovcích 19. 12. 1944, kde byl podán návrh na rozdělení majetku všech fašistů (Zápisnica ONV Michalovce 1944), ale i na veřejnou schůzi svolanou komunistickou stranou 27. 12. 1944 v tomto městě. Na ní byl manifestačně vysloven požadavek ... zabrat půdu maďarských a německých velkostatkářů, zrádců a bezplatně ji rozdělit mezi vesnický lid, mezi zemědělský proletariát, domkáře a maloročníky ... (Pravda 1945). Navazovala též nesporně na známou již deklaraci SNR z 29. 8. 1944 a Manifest Slovenské národní rady vyhlášený 4. 2. 1945 v Košicích. Podobné schůze organizovala komunistická strana také v dalších obcích osvobozeného území.

Z toho co jsme uvedli je patrné, že v počátečním hnutí za pozemkovou reformu převládala iniciativa zdola, uváženě vedená KSS. Z podnětů národních výborů byly vytvářeny při ONV konfiskační komise, které měly řídit uskutečnění pozemkové reformy. Úřady delegace SNR, které se vytvořily 21. 1. 1945 v Trebišově, jako náhradní instituce za povereníctva SNR, zatím v té době měly jen omezenou možnost ovlivňovat tento proces. Po příchodu do Košic došlo potom 7. 2. 1945 k reorganizaci. Místo úřadů delegace byla opět vytvořena povereníctva SNR v čele s pověřenci. Rezort pro zemědělství a pozemkovou reformu byl svěřen dvěma pověřencům se stejnými právy a povinnostmi, podle zásady parity dr. Michalovi Faltánovi, členu KSS a Jánovi Ursínymu, příslušníku DS. Tento stav trval do 21. 2. 1945, kdy se Michal Faltán stal jen zástupcem pověřence Jána Ursínyho. Od 7. 3. do 3. 4. 1945 zúčastnil se J. Ursíny moskevských jednání, takže práci povereníctva bezprostředně řídil M. Faltán. A tak v tomto období mohla KSS daleko účinněji ovlivňovat průběh konfiskace také shora.

Závěrem můžeme shrnout, že Komunistická strana Československa od svého založení postupně zajišťovala správné místo teoreticky i v praktické činnosti Leninovým myšlenkám o agrární a rolnické otázce. Mezníkem se stal VI. sjezd strany, který také přijal první agrární program.

K praktickému prosazování zásady, že „půda patří těm, kdo na ní pracují“ se přistupovalo v průběhu osvobozování východního Slovenska. Hnutí východoslovenského rolnictva uváženě usměrňované komunistickou stranou, urychlilo vydání nařízení Předsednictva SNR č. 4 z 27. 2. 1945.

Realizace nařízení se stala začátkem prvé etapy nové pozemkové reformy v lidově demokratickém Československu a také dále upevňovala svazek dělníků a rolníků.

SOUHRN

Myšlenka svazku dělnické třídy s pracujícím rolnictvem má v učení marxismu-leninismu i v revoluční praxi komunistických a dělnických stran významné místo. Pozornost jí věnovali K. Marx, B. Engels a hlavně V. I. Lenin, který také vypracoval ucelenou teorii o agrární a rolnické otázce.

V práci jsme se zaměřili na realizování některých Leninových myšlenek o rolnické otázce v politice Komunistické strany Československa s přihlédnutím na východní Slovensko do osvobození 1945. Tato oblast měla svoje určité specifické, jak v období předmnichovské republiky, tak i za tzv. Slovenského státu. Např. velký počet parcelových hospodářství, domkářů a drobných zemědělců, což vyvolávalo až katastrofální stav vzhledem k životním podmínkám vlastníků půdy do 2 ha.

Na druhé straně zase tato skutečnost byla pozitivním přínosem pro práci komunistické strany, která od svého založení postupně zajišťovala správné místo ve své teorii i v praktické činnosti Leninovým myšlenkám o agrární a rolnické otázce. Proto politika pevného svazku Leninů s rolníky stala se základem široké národní fronty v anti-fašistickém boji za nové Československo.

Literatura

- FALŤAN M., 1958, Február 1948 — víťazstvo zväzku robotníkov a roľníkov. Bratislava : 5—63.
HUSÁK G., 1948, K roľníckej otázke na Slovensku. Bratislava : 9—118.
KUBEC F., 1930, Zemědělská politika. Československá vlastivěda, VI., Praha : 227—241.
LENIN V. I., 1901, Robotnícka strana a roľníctvo. O zväzku robotníckej triedy a roľníctva. Bratislava 1955 : 46—52.
—, 1917, Referát o pôde 26. októbra (8. novembra). O zväzku robotníckej triedy a roľníctva. Bratislava 1955 : 328—332.
—, 1920, Pôvodný náčrt téz o agrárnej otázke. O zväzku robotníckej triedy a roľníctva. Bratislava 1955 : 496—506.
PAVLÍK V., 1940, Hospodárska štruktúra Slovenska (cit. Husák 1948).
Pisemnosti, Pover. SNR pre pôdohospodárstvo a pozem. reformu, 1945, varia spisy nezačlenené. ŠA Košice.
PLEVZA V., VEBER L., CAMBEL S., 1961, KSC a roľnícka otázka na Slovensku 1921—1960. Bratislava : 5—512.
Pravda chudoby, 1922 (cit. Falťan 1958).
Pravda, 1945, V širokém všenárodnóm fronte, 7. I., 1. Zemplínske múzeum Michalovce.
Sbírka zákonů a nařízení státu československého. 1918, částka V., 13. XI. Praha.
—, 1918, částka XIII., 16. XII. Praha.
—, 1919, částka XLIII., 24. IV. Praha.
—, 1920, částka XVI., 17. II. Praha.
Slovenský zákoník, 1939, čiastka 17., 26. IV. Bratislava.
—, 1940, čiastka 10., 13. III. Bratislava.
Východoslovenská Pravda, 1945, Michalovský okres zakončuje parceláciu. 23. V., čís. 73 (bez autora).
—, 1945, Je na čase začať s druhou etapou. 26. V., čís. 76.
Zápisnica ONV Michalovce, 1944, 19. XII.

Došlo dne 2. 12. 1969

К осуществлению некоторых ленинских идей относительно крестьянского вопроса в политике КПЧ с учетом положения восточной Словакии до освобождения в 1945 г.

Идея союза рабочего класса с трудовым крестьянством занимает значительное место в учении марксизма-ленинизма и в революционной практике рабочих и компартий. Этому вопросу уделяли внимание Маркс, Энгельс и, особенно, Ленин, который создал цельную теорию об аграрном и крестьянском вопросе.

Наша работа ориентирована на процесс претворения в жизнь некоторых идей Ленина, касающихся крестьянского вопроса в политике КПЧ с учетом восточной Словакии до 1945 г. В этой области есть некоторые специфические стороны как в период доминанской республики, так и так наз. Словацкого государства. Например, большое количество parcelных хозяйств, безземельных и мелких крестьянств — все это вызвало почти катастрофическое положение в области жизненных условий земледельцев, владеющих до 2 га земли.

С другой стороны, этот факт явился благоприятным для работы компартии, которая с самого начала своего основания постепенно выделяла правильное место в своей теории и практике ленинским идеям в области аграрного и крестьянского вопроса. Поэтому политика прочного союза рабочих и крестьян легла в основу широкого народного фронта в антифашистской борьбе за новую Чехословакию.

Comments on the Realization of Some Lenin's Ideas Concerning the Farmers' Problem in the Policy of the Communist Party of Czechoslovakia, with Respect to Eastern Slovakia, Prior to Liberation in 1945

The idea of the bond between the working class and the farmers plays an important part in the theory of Marxism-Leninism, as well as in the revolutionary practice of communist and workers' parties. The idea was treated by K. Marx, F. Engels, and particularly by V. I. Lenin, who also developed an integrated theory of the agrarian and farmers' problem.

The paper focuses its attention on the realization of some Lenin's ideas concerning the farmers' problem in the policy of the Communist Party of Czechoslovakia, with respect to Eastern Slovakia, prior to the liberation in 1945. This region had some specific features, both during the period of the first (pre-Munich) republic, and in the period of the so-called Slovak State. One of the peculiarities of this region is the existence of the high number of small-plot farms, cottagers and small peasants; this situation was critical for the life conditions of small peasants owning less than 2 hectares of land.

On the other hand, this provided a good contribution to the activities of the Communist Party, which, from the very beginning of its existence, gradually secured the correct position to Lenin's ideas on agrarian and farmers' problem in the theory as well as in the practice. Thus the policy of the close bond of workers with farmers has become a basis for broad national front in the anti-fascist struggle for new Czechoslovakia.

Adresa autora:

Dr. Slavomír H a n z a l, Vysoká škola veterinárska, Košice
